

TEORETICKÉ A PRAKTICKÉ ASPEKTY FIŠKÁLNEJ DECENTRALIZÁCIE

Ing. Dušan KOZOVSKÝ, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave
Národohospodárska fakulta
Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
tel.: 02/672 91 557
Slovenská republika
e-mail: dkozovsky@centrum.sk

ABSTRACT

Fiscal decentralization introduces a complicated and sensitive problems, which has impact on the function of civil society and the institute of democracy at all. In general it is a complex system, which includes a wide variety of elements of political, fiscal, and administrative arrangement. Inevitable base for the whole frame of fiscal decentralization is coming out of economic, social, political, and juridical conditions with the goal of reaching the increasing effectivity, transparency, and responsibility while granting public goods and services. The substance of fiscal decentralization creates a relative strengthening of fiscal autonomy of lower governmental levels and an overall improvement of harmonization of tax and expense decisions, which respect the coordination with macroeconomic goals. In advanced, but also in developing countries have already many authors come to empiric research and analysing the impact of fiscal decentralization on economic growth, budget equilibrium, macroeconomic stability, development, and the size of public sector. This type of research has never been realized, because of objective causes in conditions of Slovakia so far.

KEY WORDS

fiscal decentralization, fiscal unit, fiscal capacity, fiscal autonomy, fiscal unequilibrium, macroeconomic indicators

1. Úvod

Fiškálna decentralizácia, ako rozhodujúci nástroj reálneho uplatňovania ekonomickej suverenity miestnych a regionálnych vlád, sa v súčasnosti čoraz

intenzívnejšie stáva predmetom mnohých diskusií nielen v podmienkach Slovenska, ale aj v zahraničí. Podstatu fiškálnej decentralizácie tvoria hlavne kvalitatívne zmeny odzrkadľujúce sa najmä v relatívnom posilnení fiškálnej autonómie, resp. samostatnosti miestnych a regionálnych vlád a na celkovom zlepšení harmonizácie daňových a výdavkových rozhodnutí rešpektujúcich koordináciu s makroekonomickými cieľmi. V tomto príspevku Vám prinášame prehľad názorov na otázky fiškálnej decentralizácie vrátane jej vplyvu na vybrané makroekonomické indikátory.

2. Vymedzenie a prehľad názorov na fiškálnu decentralizáciu

Fiškálna decentralizácia vo všeobecnosti predstavuje komplexný systém zahŕňajúci širšie elementy politického, fiškálneho a administratívneho usporiadania. Ekonomické dôvody tohto procesu sú podľa C. V. Browna a P. M. Jacksona [1, s. 255] založené na obmedzenom geografickom rozsahu príjmov verejných statkov a relatívne vysokých nákladoch rozhodovania v prípade centralizácie. R. A. Musgrave (1976) označuje problém fiškálnej decentralizácie ako „problém priradenia daňových a výdavkových kompetencií rôznym stupňom verejnej správy, pričom stupeň a forma ich priradenia závisí od politickej, ekonomickej a inštitucionálnej situácie krajiny ako aj od samotnej úlohy samospráv“. Aj keď špecifické aspekty tohto systému sa v kontexte každej krajiny líšia, spoločným motívom pre fiškálnu decentralizáciu podľa W. E. Oatesa [2, s. 1120] je existencia potenciálu potrebného pre zlepšenie výkonnosti verejného sektora“. R. D. Ebel [3, s. 2, 4] fiškálnu decentralizáciu napr. „spája s požadovanou mierou vertikálnej a horizontálnej rovnováhy v smere zvýšenia národnej ekonomickej efektívnosti“. Na

rozdiel od Oatesa a Ebela V. Tanzi [4, s. 295-316] si myslí, že „fiškálna decentralizácia môže oslabiť schopnosť centrálnej vlády vysporiadať sa so štrukturálnou fiškálnou nerovnováhou“. Môžeme konštatovať, že efektívne naplnenie podstaty fiškálnej decentralizácie je v konečnom dôsledku závislé na cieľoch, ktoré si stanoví vláda. Jej kľúčovým prvkom záujmu je dosiahnuť ciele rastúcej efektívnosti, transparentnosti a zodpovednosti pri poskytovaní služieb vo verejnom sektore. Na tie ciele sa však nemôžeme pozeráť izolovane, ale vo vzájomných súvislostiach. To znamená, že fiškálna decentralizácia prispieva k efektívnejšiemu poskytovaniu služieb najmä tým, že výdavky viac zodpovedajú miestnym prioritám a preferenciám, čo motivuje miestne vlády k zlepšeniu mobilizácie zdrojov, a tým k vyššej transparentnosti a zodpovednosti za vynakladané výdavky. Pritom aj G. Hollis, K. Plokker, H. Davies a M. Sutherland [5, s. 6] si uvedomujú, že „zodpovednosť možno posilniť prostredníctvom daní, pričom je dôležité, aby voliči rozumeli finančným dôsledkom vládných rozhodnutí. Na úrovni obcí to znamená, že ich obyvatelia by mali mať možnosť hlasovať pre vyššie či nižšie rozpočtové výdavky a pocítiť dôsledky takéhoto rozhodnutia vo výške miestnych daní“. Môžeme konštatovať, že podstatu fiškálnej decentralizácie tvoria hlavne kvalitatívne zmeny odzrkadľujúce sa najmä v relatívnom posilnení fiškálnej autonómie a celkovom zlepšení harmonizácie daňových a výdavkových rozhodnutí rešpektujúcich koordináciu s makroekonomickými cieľmi. Preto je nutné hovoriť o základných princípoch podmieňujúcich rozsah a formu fiškálnej decentralizácie. Okrem hlavných princípov, ako je efektívnosť, transparentnosť a zodpovednosť (zhodné s cieľmi fiškálnej decentralizácie), je nutné brať do úvahy aj ďalšie princípy: najmä plánovanie, koordináciu a rovnosť. Keďže princíp efektívnosti je dôležitý faktor z hľadiska optimalizácie fiškálnych vzťahov medzi centralizovanou a decentralizovanou vládou úrovňou, dosiahnutie tejto optimalizácie je možné len za predpokladu aplikácie princípov transparentnosti, zodpovednosti a predvídateľnosti systému fiškálnych vzťahov medzi vládnymi úrovňami. Faktom je, že fiškálna decentralizácia sama o sebe nemôže účinne vyriešiť problém efektívnosti a následne viesť k účinnejšiemu fiškálnemu rastu. Veľmi dôležité je preto účinné plánovanie a koordinácia aktivít v rámci systému vzťahov vo verejnom sektore pri určovaní priorít vo verejnej spotrebe s akceptáciou primeraného rizika.

Ak má fiškálna decentralizácia významnou mierou prispieť k zefektívneniu verejných financií, transparentnosti a zodpovednosti vo verejnom sektore, je potrebné okrem finančno-ekonomických

podmienok skúmať a analyzovať aj politické, sociálne, legislatívne podmienky, dôležité pre jej úspešnú implementáciu. Tieto podmienky sú rovnako dôležité aj pri úvahách stanovovania optimálnej miery fiškálnej decentralizácie, ktorá je limitovaná povahou niektorých verejných statkov. Podľa nášho názoru ide o vážny problém, pretože existujú rôzne názory na to, koľko a ktoré verejné statky je efektívne a účinné decentralizovať na nižšie vládne úrovne. Mnohokrát o tom rozhodujú práve politické faktory bez náležitého posúdenia aj iných odborných hľadísk. Preto sa často stáva, že verejné statky a služby, ktoré majú miestny alebo regionálny charakter zostávajú na centrálnej úrovni bez rešpektovania špecifických lokálnych a regionálnych podmienok. Dôsledkom je potom nielen nižšia efektívnosť poskytovania takýchto statkov a služieb (aj keď možno hovoriť o určitých úsporách z rozsahu), ale hlavne nižšia kvalita ich výkonu a zabezpečovania v prospech občanov.

Vychádzajúc z tvrdenia J. M. Rodriguesa-Ávareza [6, s. 81], že „vzťah medzi veľkosťou obce a efektívnosťou jej finančných aktivít je jedna z najdôležitejších otázok miestnej samosprávnej problematiky“, môžeme tento vzťah posudzovať z hľadiska stanovenia optimálnej miery fiškálnej decentralizácie. Na jej objasnenie môže podľa R. A. Musgravea [7, s. 416-423] významne poslúžiť analýza priestorovej dimenzie alokačnej funkcie, v rámci ktorej je potrebné zamyslieť sa nad otázkou priestorového usporiadania fiškálneho systému tak, aby sme zabezpečili ekonomickú efektívnosť verejných statkov približujúcu sa paretovskej efektívnosti. Keďže významným rysom verejných statkov či služieb je priestorové obmedzenie ich úžitku, potom jedným z predpokladov pre optimálnu mieru fiškálnej decentralizácie je stanovenie optimálneho počtu a veľkosti fiškálnych jednotiek¹ a počet obyvateľov v každej z nich (zohľadnením napr. marginálnych úspor nákladov služieb na člena spoločenstva). Podľa P. M. Jacksona a C. V. Browna [8, s. 261] „veľkosť fiškálnej jednotky je optimálna v okamžiku, kedy sa priemerné náklady na poskytovanie miestneho verejného statku rovnajú hraničným nákladom na rozšírenie tejto jednotky o nového člena“. Pokiaľ berieme do úvahy skutočnosť, že jedna komunita poskytuje viacero statkov, tak podľa W. E. Oatesa [9, s. 93-98] „optimálna veľkosť komunity z hľadiska poskytovania jedného statku nemusí byť optimálna z hľadiska poskytovania iného“. To sčasti vysvetľuje aj tvrdenie Cullisa a Jonesa [10], podľa ktorých

¹ Fiškálnou jednotkou chápeme samosprávny územne ohraničený celok s vlastnými samosprávnymi orgánmi a kompetenciami.

„optimálna veľkosť komunity sa môže vnútorne meniť s tým, ako sa v priebehu života voličov - spotrebiteľov menia ich preferencie. Komunita by potom mala na tieto zmeny reagovať buď zmenou ponuky statkov alebo zmenou optimálnej veľkosti“. Podľa Oatesovej-Wallisovej hypotézy [11, s. 5-28] „fragmentácia miestnych vlád spôsobuje straty výnosov z rozsahu so súčasným nárastom nákladov na poskytovanie verejných služieb“. Na druhej strane Ch. M. Tiebout [12] tvrdí, že „čím je väčší počet konkurujúcich si komunít, tým lepšie si spotrebiteľ môže vybrať tú, ktorá mu najviac vyhovuje z hľadiska poskytovaných verejných služieb. Municipálnu integráciu považuje za prípustnú len vtedy, ak sa väčšina určitých statkov blíži k rovnakým celkovým nákladom, t. j. nepôsobí tu faktor konkurencie, a zároveň táto integrácia nespôsobuje obmedzené ponuky akejkoľvek inej služby, a pri internalizácii externalít“. S Tieboutovým

tvrdením sa stotožnili Brennan a Buchanan [13, s. 184] a hovoria, že „väčší počet konkurujúcich si lokalít sa spája s optimálnejšou veľkosťou verejného sektora“. I. Šimiková [14, s. 111, 113, 139] na základe empirického testovania Brennan-Buchananovej decentralizačnej hypotézy na vybraných štátoch EÚ zistila, že „z hľadiska optimalizácie verejného sektora je najvýhodnejšia veľkostne vyrovnaná municipálna štruktúra“.

Z hľadiska hĺbky prevádzaných systémových zmien v decentralizovanom fiškálnom systéme sa môžeme oprieť o štyri základné piliere fiškálnej decentralizácie: príjmy, výdavky, transfery medzi jednotlivými vládnymi úrovňami a miestne zadlžovanie, ktoré bližšie charakterizujeme v tabuľke 1.

T a b u ľ k a 1

Základné piliere fiškálnej decentralizácie podľa R. Ebela (2002)

Inštitucionálne faktory fiškálnej decentralizácie: ekonomické, sociálne, politické a právne				
I. pilier: príjmy		Základné pilieri fiškálnej decentralizácie	II. pilier: výdavky	
stanovenie príjmov: daňová základňa (mobilná, nemobilná) daňová sadzba (regresívna, progresívna) charakteristika daní a ich redistribúcia výber daní a ich ekonomická únosnosť			kritériá procesu stanovenia výdavkov: ekonomická efektívnosť (poskytovaných služieb pri najnižšie možných nákladoch) fiškálna spravodlivosť (dosiahnutie najvyššie možného fiškál. vyrovnávania) politická zodpovednosť (podpora občianskej participácie a kontroly) administratívna účinnosť (podpora spolupráce)	
III. pilier: transfery medzi jednotlivými úrovňami vlády			IV. pilier: miestne zadlžovanie	
hlavné dimenzie: vertikálna dimenzia (distribúcia príjmov medzi centrálnymi a miestnymi, resp. regionálnymi vládami) horizontálna dimenzia (alokácia finančných zdrojov medzi príjemcov miestnych, resp. regionálnych vlád)			hlavné dôvody miestneho zadlžovania:* medzigeneračná hodnota majetku (prispievanie budúcich generácií obyv. na cenu investície, ktorej úžitky budú znášať) hospodársky rozvoj (stimulovanie oblastného hospodárstva pomocou investičných projektov) synchronizácia výdavkových a výnosových tokov (eliminácia jej krátk. nerovnováhy v rámci bež. roka)	
Cieľ: zvýšenie efektívnosti, transparentnosti a zodpovednosti, lepšia mobilizácia zdrojov				

Prameň: [24], *[36] + vlastné spracovanie.

Ako vidíme z tabuľky 1, uvedené štyri základné piliere fiškálnej decentralizácie tvoria nevyhnutný základ pre celkový rámec fiškálnej decentralizácie vychádzajúci z ekonomických, sociálnych, politických a právnych podmienok s cieľom zvýšenia efektívnosti, transparentnosti a zodpovednosti pri poskytovaní verejných statkov a služieb. To, že jednotlivé ciele navzájom súvisia, potvrdzuje aj R. D. Ebel [3, s. 11], podľa ktorého „predpokladom pre dosiahnutie

efektívnosti fiškálnej decentralizácie je zabezpečenie rozpočtovej samostatnosti a fiškálnej zodpovednosti decentralizovaných štruktúr“.

S rozpočtovou samostatnosťou nevyhnutne súvisí I. a II. pilier, t. j. decentralizácia príjmov a výdavkov. Dôležité pritom je nastavenie výnosového systému tak, aby viedol k efektívnemu a transparentnému riadeniu výdavkov s adekvátnou zodpovednosťou a kontrolou nad hospodárením. Platí,

že čím je bohatšia štruktúra miestneho daňového výnosu, tým by mala byť aj vyššia zodpovednosť miestnej vlády za celkové hospodárenie. Okrem toho by sa mala prejaviť aj na zmene vertikálnej štruktúry daní, ktorá sa vzťahuje na tzv. „model vrstvenej torty“, ktorý predstavuje základ pre daňové určenie a priznáva každej vládnej úrovni jej vlastné dane podľa územného rozdelenia úžitkov odvodených z verejných statkov. Jednou z dôležitých otázok je posúdenie správnosti, resp. nesprávnosti stanovenia vertikálnej daňovej štruktúry. Podľa J. Pekovej [15] „správne stanovenie vertikálnej štruktúry daní je dôležité aj z hľadiska daňového pôsobenia, daňovej spravodlivosti či administratívnej náročnosti, resp. znižovania nákladov na daňovú správu“. Na druhej strane W. E. Oates [16] upozorňuje, že „nesprávne stanovenie vertikálnej štruktúry daní môže byť drahé, a to pokiaľ ide o neutrálnosť, ako aj o spravodlivosť zdanenia“. Podľa R. Bahla [17, s. 5] niektoré krajiny pri projektovaní fiškálnej decentralizácie neuvažujú hlbšie ako revíziou systému daňového určenia alebo zvyšovaním dane z majetku.

Spoločným hľadiskom štruktúry miestnych daní je to, že umožňuje priame prepojenie medzi rozhodovaním o príjmoch a rozhodovaním o výdavkoch miestnej vlády. Z hľadiska efektívnosti miestneho daňového systému je dôležité, aby miestne dane nedefinovali rozdelenie zdrojov. Na túto záležitosť upozorňujú M. Jackson a C. V. Brown [8, s. 261], podľa ktorých miestne dane majú distorzné účinky, čo môže spolu s externalitami viesť k neefektívnosti alokačných rozhodnutí na miestnej úrovni. Vo všeobecnosti sa miestne dane považujú za najvhodnejšie z hľadiska plnenia funkcie väzby zainteresovanosti územných celkov na všestrannej podpore ekonomického rozvoja svojho územia. Za základ miestneho daňového systému je podľa M. Horčicovej [18] považovaná majetková daň. Vychádzajúc z podstaty tejto dane jej základnou otázkou je účinnosť, ktorá sa premieňa jednak do hľadiska kvantitatívneho, t.j. miery zdanenia ako aj do hľadiska kvalitatívneho, t.j. spôsobu zdanenia. Veľmi dôležitá je pritom aj samotná analýza účinkov zdanenia na chovanie ekonomických subjektov. V mnohých krajinách najdôležitejšou miestnou majetkovou daňou je daň z nehnuteľností. Jej hlavným problémom sa ukazuje stanovenie hodnoty nehnuteľností, s ktorou bezprostredne súvisí problematika ich oceňovania. Ide o veľmi citlivú otázku, ktorá nie je jednotne riešená ani v zahraničí a často sa mení použitá metóda závisiaca najmä od cieľa ocenenia a od druhu nehnuteľností.

V súvislosti s výdavkovou decentralizáciou (v našom prípade ako II. pilier fiškálnej decentralizácie)

je takisto spojených viacero problémov. Podľa zahraničných zdrojov [19, s. 11] tie sa týkajú najmä rozhodnutí o použití zdrojov, o štruktúre explicitných kritérií pre investičné rozhodovanie, o mechanizmoch participácie občianskej spoločnosti pri rozhodovaniach o investičných prostriedkoch a mechanizmoch zodpovednosti za použitie prostriedkov.

Ďalším významným pilierom fiškálnej decentralizácie sú transfery medzi jednotlivými úrovňami vlády, ktoré predstavujú základ ich fiškálnych vzťahov. Zahraničná odborná literatúra ponúka bohatý zdroj teoretických poznatkov, inšpirácii ako aj praktických skúseností pre modelovanie fiškálnych vzťahov medzi rôznymi vládnymi úrovňami (angl. „Intergovernmental fiscal Transfers“, „Intergovernmental fiscal Relations“ alebo „Intergovernmental Transfer System“).² Systém fiškálnych transferov medzi jednotlivými úrovňami vlád podľa W. E. Oatesa [2, s. 1126] predstavuje osobitný a významný politický nástroj vo fiškálnom federalizme, ktorý môže napomôcť pri poskytovaní množstva rozličných funkcií. Podľa R. M. Birda [20, s. 1] tvorí súčasť komplexu politického, ekonomického a administratívneho systému a mal by byť transparentný, založený na objektívnych a predvídateľných kritériách [21, s. 35]. Pritom podľa názoru W. E. Oatesa [2, s. 1129] rozpočtové rozhodnutia príjemcov fiškálnych transferov explicitne vychádzajú z alokácie prostredníctvom spoločensko-kolektívnej voľby.

Podľa P. Smoke [22, s. 15] rôzne krajiny majú rozdielne systémy transferov medzi jednotlivými vládnymi úrovňami, ktoré slúžia rôznorodým, no často vzájomne súvisiacim účelom. Z nich vymedzil tri najvýznamnejšie: a) slúžia na zmiernenie fiškálnych nerovností lokálnych vlád, a zároveň ako doplnenie nedostatočných vlastných lokálnych príjmov, b) môžu byť použité na úhradu národných redistribučných zámerov smerom k vyrovňavaniu rozdielov vo fiškálnej kapacite medzi lokálnymi vládami a c) môžu byť použité na podporu lokálnych výdavkov pre príslušné statky a služby prinášajúce pozitívne externality.

² Významnými autoritami v tejto oblasti sú Stiglitz, Musgrave, Brennan, Buchanan, Bird, Bahl, Smart, Ebel, Yilmaz, Oates, Seddon, Litvack, Tanzi, Ter-Minassian, Govinda, Shah, Bennett, Breton, Bradford a mnohí ďalší. (Bližšie viď napr.: Bird, R. M., Smart, M.: Intergovernmental Fiscal Transfers: Some Lessons from International Experience. University of Toronto. Elsevier, vol. 30 (6), 2001, s. 899-916.; Bird, R. M.: Intergovernmental Fiscal Relations: Universal, Principles, Local Applications. Working Paper 00-2. 2000.; Bahl, R.: Worldwide Trends in Fiscal Decentralization. Georgia State University. 1995).

Transfermi medzi jednotlivými úrovňami vlády rozumieme jednak redistribúciu časti výnosov centrálnych daní do príjmovej časti rozpočtov územných vlád ako aj poskytovanie rôznych druhov a typov dotácií územným vládam. V rámci redistribúcie časti výnosov daní v správe štátu nižším vládnym úrovňam môžeme hovoriť o dvoch typoch týchto daní: a) derivačný typ, kde sa stanovené percento z celkového príjmu určenej dane rozdeľuje podľa výnosu tejto dane v danom území a b) nederivačný typ, kde sa stanovené percento z celkového príjmu určenej dane rozdeľuje podľa počtu obyvateľstva, resp. iného kritéria [23, s. 222]. Určenie konkrétnej výšky daňovej redistribúcie by malo zodpovedať rozdeleniu kompetencií medzi príslušné úrovne verejnej správy. Ďalšou súčasťou transferov sú dotácie územným vládam. Ukazuje sa, že teoretický i empirický výskum týchto dotácií je nutné smerovať najmä na špecifikáciu príčin ich poskytovania, na spôsoby a prístupy k stanoveniu výšky účelových a globálnych (neúčelových) dotácií a na účinnosť systému dotácií z hľadiska fiškálneho vyrovnávania. Vážnym problémom je stanovenie výšky dotácie. R. Musgrave [7, s. 453] zdôrazňuje, že „výška dotácie by mala odrážať fiškálnu kapacitu alebo schopnosť financovať určité potreby z vlastných zdrojov.“ Inými slovami na tento problém poukazuje J. Peková [15], podľa ktorej „dotačný systém má silný vplyv na chovanie tých, ktorí dotácie dostávajú, k čomu musí byť prispôsobená aj fiškálna právomoc nižších stupňov vlád“. Aj keď v posledných zhruba 20-tich rokoch je snaha zvyšovať ekonomickú samostatnosť územných samospráv a znižovať podiel dotácií na ich celkových príjmoch, myslíme si, že dotácie by mali byť nástrojom, ktorý by pomohol využiť pozitíva fiškálnej decentralizácie.

Miestne zadlžovanie R. Ebel [24, s. 11] síce vyčleňuje ako samostatný pilier fiškálnej decentralizácie, no vo svojej podstate je spolu s príjmami daní a dotáciami nástrojom príjmového určenia, čoho dôkazom je nasledovné konštatovanie: „z hľadiska príjmovej decentralizácie môžeme hovoriť aj o posilnení nižších stupňov vlád získať úver zo súkromných bánk“. Okrem hlavných dôvodov miestneho zadlžovania uvedených v tabuľke 1, môžeme povedať, že pôsobí ako barometer finančného zdravia miestnych vlád. Z dôvodu nízkej fiškálnej zodpovednosti miestnych vlád a makroekonomickej stabilizácie už mnoho krajín pristúpilo k zavedeniu limitov pre miestne zadlžovanie.

Z hľadiska komplexnosti ponímania fiškálnej decentralizácie môžeme konštatovať, že ide o zložitú a citlivú problematiku, ktorá podstatnou mierou

ovplyvňuje fungovanie občianskej spoločnosti a inštitútu demokracie vôbec. Rozdielnosť ekonomických a politických podmienok jednotlivých krajín vyzýva merať a porovnávať mieru fiškálnej decentralizácie s určitými zovšeobecneniami, ktoré poukazujú na relatívny význam miestnych vlád v rámci verejného sektora a jeho zmenu pôsobením času. R. Prud'homme [25, s. 118] odporúča definovať mieru fiškálnej decentralizácie na základe troch kritérií: „1) významnosť pomeru miestnych daní na centrálnych daniach, 2) významnosť pomeru miestnych výdavkov na centrálnych výdavkoch a 3) významnosť pomeru centrálnych dotácií na miestnych príjmoch“. Pre čo najobjektívnejšie vyjadrenie fiškálnej decentralizácie sa L. de Mello a M. Berenstein [26] pokúsili na základe vybraných objektívnych indikátorov³ ukazujúcich úroveň a postup decentralizácie na dosiahnutú úroveň demokracie miestnej samosprávy o skonštruovanie a otestovanie tzv. súhrnného indikátora fiškálnej decentralizácie. Tento indikátor odporúčame rozpracovať a otestovať aj na podmienky SR.

3. Skúmanie vplyvu fiškálnej decentralizácie na vybrané makroekonomické indikátory

Ďalej by sme pristúpili k objasneniu skúmania vplyvu fiškálnej decentralizácie na vybrané makroekonomické indikátory. Cieľom je poukázať na rôznorodosť názorov a empirických výsledkov pri skúmaní a analyzovaní vplyvu fiškálnej decentralizácie na vybrané makroekonomické indikátory. Z týchto indikátorov pôjde najmä o vplyv na rozpočtovú rovnováhu, makroekonomickú stabilitu a ekonomický rast vo vyspelých i rozvojových ekonomikách. Veľmi zaujímavý pohľad sa ukazuje aj vplyv fiškálnej decentralizácie na rozvoj a veľkosť verejného sektora.

Medzi významné authority, ktoré sa pokúšali po teoretickej i praktickej stránke testovať dopady

³ Napr. podiel miestnych výdavkov na celkových výdavkoch verejnej správy, indikátor horizontálnej a vertikálnej nerovnováhy, indikátor daňovej a výdavkovej autonómie, indikátorom daňovej či fiškálnej kapacity a jeho parciálne ukazovatele, napr. indikátor mobilizácie príjmov, indikátor nedaňovej autonómie a pod. Indikátor daňovej kapacity by sa nemal spoliehať na aktuálne, ale na potenciálne daňové výnosy v danom území, pričom miera daňovej kapacity by sa mala stať funkciou oblastných potenciálnych daňových výnosov v závislosti na daňovom základe. Tento koeficient by mal dať dôraz skôr na potenciálnu schopnosť území vyberať dane, než na ich aktuálny daňový výnos. Indikátor fiškálnej kapacity predstavuje index pre výpočet východísk celkových výnosov, ktorý môže predvídať ich úroveň aj na dlhšie časové obdobie.

fiškálnej decentralizácie na uvedené makroekonomické indikátory vrátane dopadu na veľkosť verejného sektora patria napr. Tiebout (1956), Musgrave (1959), Oates (1985), Brennan a Buchanan (1980), Ehdaie (1994), Tanzi (1995), Prud'homme (1995), Davoodi a Zou (1998), de Mello (2000), Thiessen (2003), Feld, Zimmermann a Döring (2004) a mnohí ďalší.

Z hľadiska analýz dopadov fiškálnej decentralizácie na makroekonomické indikátory vyplynulo, že v empirických štúdiách je veľmi dôležité vybrať si správne premenné. Názory na výber takýchto premenných sú rôznorodé, kde dôsledky zlého výberu môžu mať ďalekosiahle negatívne účinky, najmä v politickej rovine. Okrem toho analýza dopadu fiškálnej decentralizácie na makroekonomické indikátory si vyžaduje dobré kvalitatívne ako aj kvantitatívne techniky, ktoré berú do úvahy inštitucionálnu štruktúru krajiny. Napr. de Mello (2000), ktorý skúmal dopad fiškálnej decentralizácie na rozpočtovú rovnováhu vyjadrenú pomerom deficitu štátneho rozpočtu na HDP (použitím pomeru deficitu štátneho rozpočtu na HDP ako závislej premennej a miestnych daní ako nezávislej premennej) zistil, že fiškálna decentralizácia podporuje fiškálnu nerovnováhu.

K tomu či fiškálna decentralizácia prispieva alebo neprispieva k makroekonomickej stabilite odznelo už mnoho kontroverzných názorov. Viacero autorov⁴ na základe štúdií poukazuje na tento vzťah v tom zmysle, že decentralizovaný finančný systém ponúka väčší potenciál pre zlepšenie makroekonomických výsledkov, a tým aj makroekonomickej stability ako centralizovaný finančný systém. Naproti tomu R. Prud'homme (1995) a V. Tanzi (1995)⁵ patria k tým autorom, ktorí upozorňovali na otázky negatívnych potenciálnych efektov fiškálnej decentralizácie na makroekonomickú stabilitu. Podľa nášho názoru udržanie makroekonomickej stability pôsobením jednotlivých nástrojov fiškálnej decentralizácie je

dôležité z hľadiska účinného a efektívneho poskytovania miestnych verejných statkov a služieb.

Mnoho autorov sa venovalo aj skúmaniu vzťahu medzi fiškálnou decentralizáciou a veľkosťou verejného sektora. W. E. Oates [2, s. 1140; 27, s. 748-757] v polovici 80-tych rokov ešte nenašiel podporné argumenty pre systematický vzťah medzi veľkosťou verejného sektora a rozsahom fiškálnej decentralizácie. Naproti tomu W. E. Oates [2, s. 1140] koncom 90-tych rokov tvrdí, že „fiškálna decentralizácia môže zohrať významnú úlohu v obmedzení rastu verejného sektora“. Podľa J. Roddena [28, s. 17] fiškálna decentralizácia môže viesť k menšiemu alebo väčšiemu verejnému sektoru v závislosti na presnej povahe štruktúry stimulov. K tomuto záveru J. Rodden [28, s. 33-35] dospel na základe výsledkov empirických testovaní na vzorke krajín OECD s konštatovaním, že „pokiaľ fiškálna decentralizácia sa týka len podpory autonómneho miestneho daňového systému, je spojená s menším verejným sektorom. Naproti tomu financovanie decentralizovaných úloh transfermi z centrálnej vlády je spojené s väčším verejným sektorom ako účinná odozva exogénnych požiadaviek na decentralizáciu“.

Jeden z teoretických modelov, ktorý skúma súvislosti fiškálnej decentralizácie a veľkosti verejného sektora predstavuje tzv. „Leviathan model“. Ten predpokladá, že „celková veľkosť verejného sektora by sa mala nepriamo meniť s fiškálnou decentralizáciou, ktorá zväčší konkurenciu medzi miestnymi správami, a tie nakoniec obmedzia veľkosť verejného sektora“. Tiebout, Brennan a Buchanan (1980) na základe Leviathan hypotézy argumentujú, že „fiškálna decentralizácia slúži ako obmedzené chovanie maximalizácie príjmov vlády“. Oates (1985) testoval Leviathan hypotézu na základe dvoch modelov spolu v 35 unitárnych i federálnych krajinách. V prvom modeli testoval podiel dopadu decentralizácie na HDP pomocou závislých a nezávislých premenných a v druhom dopad decentralizácie na hospodársky rast pomocou výrobnjej funkcie. Štatisticky významný vzťah medzi decentralizáciou a ekonomickým rastom sa zistil len v rámci modelu, v ktorom decentralizácia bola reprezentovaná nárastom podielu výdavkov miestnych správ na štátnych výdavkoch vo federálnych systémoch. Na základe výsledkov empirického testovania Oates (1985) argumentuje, že nenašiel žiadny podporný dôkaz pre Leviathan hypotézu, zatiaľ čo napr. Marlow (1988), Joulfaian (1990) a Grossman (1994) zistili silnú pozitívnu koreláciu medzi zvýšením výdavkov miestnej vlády na celkových vládnych výdavkoch a redukciou veľkosti verejného sektora.

⁴ Bližšie viď napr.: Martinez-Vazques, J., McNab, R.: Fiscal Decentralization, Economic Growth, and Democratic Governance. Working Paper 97-7. Prepared for the USAID Conference on Economic Growth and Democratic Governance. Washington, D. C., 1997, s. 17.; Sewell, D.: The Dangers of Decentralization According to Prud'homme: Some Further Aspects. World Bank Research Observer 11, 1996, s. 143-150.

⁵ Bližšie viď: Prud'homme, R.: On the Dangers of Decentralization. World Bank Economic Review 9, 1995; Tanzi, V.: Fiscal Federalism and Decentralization: A Review of Some Efficiency and Macroeconomic Aspects. Washington, D. C. The World Bank / Annual Bank Conference on Development Economics. 1995, s. 295-316.

Z výsledkov výskumu realizovaného R. D. Ebelom a S. Zilmazom (2002), ktorí testovali hypotézu - „podielové dane majú negatívny dopad na rast HDP na hlavu“ - vyplynulo, že „daňové príjmy samosprávy majú negatívny dopad na veľkosť verejného sektora, pričom so zvýšením daňových príjmov samosprávy poklesol podiel výdavkov verejného sektora na HDP“. Naopak zvýšenie výnosov z nedaňových príjmov sa prejavilo na zväčšení veľkosti verejného sektora. Na základe výsledkov jednotlivých výskumov môžeme potvrdiť vyššie spomenuté konštatovanie J. Roddena (2002), podľa ktorého „fiškálna decentralizácia môže viesť k menšiemu alebo väčšiemu verejnému sektoru v závislosti na presnej povahe štruktúry stimulov. Toto tvrdenie by sme však doplnili o konkrétne podmienky daných krajín (iné v rozvinutých a iné v rozvojových), ktoré môžu do určitej miery modifikovať tvrdenie J. Roddena (2002). Pritom v transformujúcich sa krajinách strednej a východnej Európy sú konkrétne podmienky opäť iné.

Skúmanie korelácie medzi fiškálnou decentralizáciou a základnými makroekonomickými

indikátormi sa obvykle zjednodušuje na analýzu vzťahu výdavkov miestnych správ a úrovne HDP. Ako vidíme z nasledovnej tabuľky, tento vzťah bol na vzorke viacerých vyspelých i rozvojových krajín konkrétne skúmaný aj použitím regresnej analýzy, ktorej výsledkom boli korelačné koeficienty medzi skúmanými premennými, t.j. medzi rastom HDP na hlavu a fiškálnou decentralizáciou meranou výdavkami miestnych vlád (za roky 1981 - 1992). Významnú pozitívnu koreláciu dosiahli rozvinuté krajiny, v ktorých je vyššia vzdelanosť obyvateľov, lepšia informovanosť o činnostiach miestnych vlád, vyššia uvedomelosť problémov obyvateľov, ktoré ovplyvňujú kvalitu života, vyššia miera občianskej kontroly a vysoká úroveň rozvinutosti inštitúcií v rámci administratívnych štruktúr. Na druhej strane v rozvojových krajinách sú takéto inštitúcie málo rozvinuté, korelačné koeficienty sú nízke a niekedy aj záporné. Výsledky regresnej analýzy na príkladoch niektorých rozvinutých aj rozvojových krajín sú zhrnuté v tabuľke 2:

T a b u ľ k a 2

Korelačné koeficienty medzi rastom HDP na hlavu a decentralizáciou meranou výdavkami miestnych vlád (za roky 1981 - 1992)

Štát	Korelačný koeficient	GNP per capita	Štát	Korelačný koeficient	GDP per capita
Austrália	0,985	17 770	Talianско	0,951	21 050
Rakúsko	0,996	23 170	Keňa	(- 0,774)	330
Belgicko	0,995	21 580	Luxembursko	0,981	38 250
Bolívia	(- 0,850)	740	Mexiko	0,544	3 390
Kanada	0,992	20 270	Holandsko	0,910	20 830
Chile	(- 0,362)	2 850	Nórsko	0,984	26 440
Columbia	(- 0,726)	1 350	Filipíny	0,147	800
Dánsko	0,971	26 360	Portugalsko	0,982	8 630
Fínsko	0,981	22 780	Španielsko	0,996	14 140
Francúzsko	0,956	22 720	Švédsko	0,234	27 530
Nemecko	0,978	23 360	Švajčiarsko	0,974	36 280
Island	0,875	25 450	Thajsko	0,818	1 910
Írsko	0,936	13 010	Veľká Británia	0,982	18 130
Izrael	0,345	13 710	USA	0,991	23 790

Prameň: www.decentralization.org + World Tables 1995. Washington D.C., USA, 1995.

Pozn.: GDP per capita za rok 1992 v USD

Z tabuľky 2 pozorujeme rôznorodosť korelačných koeficientov na základe výsledkov empirických testovaní skúmaných krajín, pričom najviac krajín (18 krajín) dosahuje vysoký korelačný koeficient (nad 0,900). Z hľadiska európskych krajín najvyššie korelačné koeficienty dosiahli krajiny ako Rakúsko, Belgicko, Nemecko, Luxembursko,

Portugalsko, Španielsko, Švajčiarsko a Veľká Británia. Na druhej strane nízke korelačné koeficienty (pod 0,400) dosiahli krajiny ako Izrael, Filipíny a Švédsko. Do mínusových hodnôt sa dostala Bolívia, Chile, Columbia a Keňa. Celkovo môžeme konštatovať, že za roky 1981 - 1992 vo väčšine skúmaných krajín (okrem tých, ktoré dosiahli mínusové hodnoty korelačných koeficientov) bol zaznamenaný pozitívny vzťah medzi

rastom HDP na hlavu a decentralizáciou meranou výdavkami miestnych vlád.

Na základe viacerých zdrojov vyplynulo, že tradičná teória a prax fiškálnej decentralizácie nevenovala dostatočnú pozornosť objektívnosti reálneho ekonomického rastu. Aj keď sa teoretické testovania medzi fiškálnou decentralizáciou a ekonomickým rastom začali objavovať už od konca 50.-tich rokov pôvodnými publikáciami od Tiebouta (1956), Musgrave (1959) a Oatesa (1972), autori L. P. Feld, H. Zimmermann a T. Döring [29, s. 13] tvrdia, že „existujúce teoretické výsledky neposkytujú jednoznačný dôkaz dopadu fiškálnej decentralizácie na hospodársky rozvoj“. S nízkou teoretickou podporou sa stotožnili aj F. Breuss a M. Eller [30, s. 3], ktorí upozorňujú, že „teoretické základy pre priamy dopad fiškálnej decentralizácie na ekonomický rast pretrvávajú už dlhší čas nerozvinuté s nízkou vypovedacou schopnosťou“.

Keďže analýza priamej úlohy verejného sektora v ekonomickom raste je relatívne nová oblasť štúdií, diskusie týkajúce sa priameho dopadu fiškálnej decentralizácie na ekonomický rast sa začali objavovať až v 90.-tych rokoch (Oates, 1995 a Davoodi a Zou, 1998) [30, s. 3-9]. V poslednom období sa však uberajú smerom k tradičnému chápaniu efektívnosti verejných financií, t. j. otázky efektívnosti alokácie zdrojov, horizontálnej fiškálnej nerovnováhy, spravodlivosti v distribúcii príjmov a ekonomickej stabilizácie [31, s. 8]. Aj napriek tomu súčasná odborná literatúra disponuje nedostatkom empirických informácií dopadov fiškálnej decentralizácie na ekonomický rast, ekonomickú efektívnosť a stabilitu. Potvrdzuje to aj W. E. Oates [2, s. 1140] konštatovaním, že „nie je príliš veľa dôkazov na vzťah medzi fiškálnou decentralizáciou a ekonomickou výkonnosťou“. Podobné zistenie prináša aj P. Smoke [22, s. 1], podľa ktorého nebolo dostatočne preskúmané, či „fiškálna decentralizácia spomaľuje ekonomický rozvoj a má nežiaduce makroekonomické efekty alebo zlepšuje poskytovanie miestnych verejných služieb a zvyšuje zodpovednosť miestnej vlády“.

Či uvedené tvrdenia W. E. Oatesa (1999) a P. Smokeho (2004) vychádzali z objektívnosti posúdenia doteraz vypracovaných empirických štúdií, nemôžeme jednoznačne potvrdiť, pretože od roku 1995 bolo vypracovaných viacero komparatívnych ako aj samostatných štúdií jednotlivých krajín, ktoré empiricky priamo skúmali dopad fiškálnej decentralizácie na ekonomický rast. V rámci 6 komparatívnych štúdií boli krajiny zoskupené podľa vysokých a nízkych príjmov (Thiessen, 2000 a 2003), podľa unitárnych a federatívnych štátov v poradí

podľa ústavných štruktúr (Yilmaz, 1999) a podľa vnútorne rozdielných geografických oblastí (Akai, 2004).⁶ Autori týchto štúdií si skúmané krajiny rozdelili do súborov podľa charakteru ich vyspelosti a homogenity: Oates (1995), Davoodi a Zou (1998) - súbor rôznorodých rozvojových krajín a krajín OECD, Woller a Phillips (1998) - súbor najmenších rozvojových krajín - LDCs, Yilmaz (1999) a Thiessen (2000 a 2003) - vysoko príjmové krajiny OECD. V rámci 8 samostatných štúdií jednotlivých krajín išlo o 3 štúdie v Číne (Zhang a Zou, 1998; Lin a Liu, 2000; Zhang a Zou, 2001), 2 štúdie v USA (Xie, Zou a Davoodi, 1999; Akai, Nishimura a Sakata, 2004) a po jednej 1 štúdiu v Nemecku (Behnisch, Buettner a Stagaescu, 2001), v Indii (Zhang a Zou, 2001) a v Rusku (Desai, Freinkman a Goldberg, 2003).⁷

V jednotlivých štúdiách sa zistili rôznorodé výsledky spojitosti medzi fiškálnou decentralizáciou a ekonomickým rastom. Napr. podľa Liu (2000) „fiškálna decentralizácia pozitívne a významne ovplyvňuje ekonomický rast v Číne“. Zhang a Zou (1997) dokazujú, že „fiškálna decentralizácia má síce pozitívny, ale nie až tak významný efekt na regionálny ekonomický rast v Indii“. Naproti tomu vo väčších vyspelých a rozvojových krajinách Davoodi a Zou (1998) zistili, že „fiškálna decentralizácia má negatívny vzťah k rastu v rozvojových krajinách a nejasný efekt na rast vo vyspelých krajinách“.

Nakoniec by sme uviedli do pozornosti prehľad vybraných názorov na vplyv fiškálnej decentralizácie na ekonomický rast. Podľa R. Bahla a J. Linna [32, s. 391] „pôsobenie fiškálnej decentralizácie vedie k vyššiemu stupňu ekonomického rozvoja“. U. Thiessen [33, s. 18-19] tvrdí, že „nízka miera fiškálnej decentralizácie je škodlivá pre dlhodobý ekonomický rast, a zároveň poskytuje málo impulzov pre vlády nižších hierarchických úrovní na zlepšenie produkčnej a alokačnej efektívnosti“. Zároveň tvrdí, že „vysoká miera fiškálnej decentralizácie môže kvôli nestabilite a väčšej nespravodlivosti vyústiť k strate blahobytu,

⁶ Bližšie viď v prameni: Breuss, F., Eller, M.: Fiscal Decentralisation and Economic Growth: Is there Reality a Link? Europainstitut (EI) at the Vienna University of Economics and Business Administration (WU Wien), Austria. 2004, s. 4-5. Published in CESifo DICE Report, Journal for Institutional Comparisons. Volume 2, No. 1. 2004, s. 3-9.

⁷ Bližšie viď v prameňoch: Feld, L. P., Zimmermann, H., Döring, T.: Federalism, Decentralization, and Economic Growth. Philipps-University of Marburg. Germany, 2004, s. 14-18; Breuss, F., Eller, M.: Fiscal Decentralisation and Economic Growth: Is there Reality a Link? Europainstitut (EI) at the Vienna University of Economics and Business Administration (WU Wien). Published in CESifo DICE Report, Journal for Institutional Comparisons. Volume 2, No. 1. Austria, 2004, s. 17-21.

čo môže obmedziť ekonomický rastu z dlhodobejšieho hľadiska“. Podľa Thiessna [34] len „tzv. stredná miera fiškálnej decentralizácie, ktorú považuje v tomto kontexte za optimálnu, sa spája s rýchlejším hospodárskym rastom“. Preto poukázal na dôležitosť otestovať tento nelineárny vzťah. L. P. Feld, H. Zimmermann a T. Döring [29, s. 22] tvrdia, že „fiškálna decentralizácia môže viesť k vyššiemu ekonomickému rastu, pretože regionálne orientovaná fiškálna a ekonomická politika napomáha k rozvoju prostredníctvom regionálne koncentrovaných aglomeračných procesov“. Podľa citovaných autorov empirické výsledky doteraz neposkytli jednoznačné potvrdenia takéhoto vzťahu“, pričom jeho „pozitívne výsledky môžu byť dosiahnuté len za predpokladu modelov endogénneho rastu, v ktorých sú regionálne procesy ekonomickej aglomerácie explicitne vzaté do úvahy“. V nadväznosti na to zdôrazňujú dôležitosť pôsobenia regionálnych inovačných procesov [29, s. 19]. J. Martinez-Vazquez a R. M. McNab [35, s. 9], ktorí preskúmali na vzorke vyspelých a rozvojových krajín spojitosť medzi fiškálnou decentralizáciou, infláciou a ekonomickým rastom, našli podporu pre hypotézu, že „fiškálna decentralizácia nevytvára podmienky, ktoré by ohrozili cenovú stabilitu“.

4. Záver

Záverom môžeme konštatovať, že doteraz bolo pomerne málo realizovaných výskumov, ktoré hľadajú príčiny vzťahu fiškálnej decentralizácie vedúce k ekonomickému rastu. Okrem praktických testovaní si myslíme, že je preto potrebné neustále rozvíjať aj teoretickú podporu tohto vzťahu. Túto otázku zároveň považujeme za významnú a odporúčame sa jej bližšie venovať v rámci ďalších empirických výskumov tohto druhu pre prax. V podmienkach Slovenskej republiky nebolo doteraz možné realizovať empirický výskum vplyvu fiškálnej decentralizácie na ekonomický rast. Je to hlavne z dôvodu, že fiškálna decentralizácia bola, v nadväznosti na prechod kompetencií zo štátnej správy na územnú samosprávu, implementovaná do praxe od 1. januára 2005 s cieľom stabilizovať finančné zdroje územných samospráv na viacročné obdobie zmenou fiškálnych vzťahov medzi štátnou správou a samosprávou tak, aby sa zvýšil podiel územných samospráv na verejných financiách a posilnila sa ich finančná samostatnosť. Vzhľadom na krátkosť času od reálnej implementácie fiškálnej decentralizácie nie je ešte v súčasnosti možné pristúpiť k realizácii uvedeného empirického

výskumu v súvislosti s vplyvom na ekonomický rast. Pritom však v žiadnom prípade nemožno spochybňovať jeho význam.

5. Fotografia

Literatúra:

- [1] BROWN C. V., JACKSON, P. M.: Public Sektor Economics (4 - th edition). Cambrige Publishers. Oxford. UK, 1994.
- [2] OATES, W. E.: An Essay on Fiscal Federalism. Journal of Economic Literature. Vol. XXXVII. 1999.
- [3] EBEL, R. D.: The Political Economy of Fiscal Decentralization. Democracy, Decentralization and Development. Worldwide Perspective. World Bank Institute, 2001.
- [4] TANZI, V.: Fiscal Federalism and Decentralization: A Review of Some Efficiency and Macroeconomic Aspects. The World Bank Research Observer. Annual Bank Conference on Development Economics. Washington, D. C., 1995.
- [5] HOLLIS, G., PLOKKER, K., DAVIES, H., SUTHERLAND, M.: Local Government Finance: An International Comparative Study. LGC Communications. London, 1994.
- [6] RODRIGES-ÁVAREZ, J. M.: Veľkosť obcí, efektivita a mechanizmy miestnej spolupráce. In: Decentralizácia verejnej správy v Slovenskej republike a vo vybraných členských krajinách Európskej únie. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie. Ministerstvo vnútra SR. Bratislava, 2002.
- [7] MUSGRAVE, R. A., MUSGRAVEOVÁ, P. B.: Veřejné finance v teorii a praxi. Management Press. Praha, 1994.

-
- [8] JACKSON, P. M., BROWN, C. V.: Public Sector Economics. Blackwell, Oxford UK & Cambridge USA, 1990.
- [9] OATES, W. E.: On Local Finance and the Tiebout Model. The American Economic Review. Vol 71. 1981.
- [10] CULLIS, J., JONES, P.: Public Finance and Public Choice. Oxford University Press. Second edition. Oxford, 1998.
- [11] OATES, W. E., WALLIS, J.: Decentralization in the Public Sector: An Empirical Study of State and Local Government. In: Rosen, H. (editor) Fiscal Federalism: Quantitative Studies. Chicago University Press. Chicago, 1988.
- [12] TIEBOUT, CH. M.: A Pure Theory of Local Expenditures. Journal of Political Economy. Vol. LXIV, No. 5. 1956.
- [13] BRENNAN, G., BUCHANAN, J. M.: The Power to Tax: Analytical Foundations of a Fiscal Constitution. Cambridge University Press. Cambridge, 1980.
- [14] ŠIMÍKOVÁ, I.: Teoretické a praktické aspekty fiškálnej decentralizácie ako nástroja optimalizácie veľkosti verejného sektora. Dizertačná práca. VŠE v Prahe. Praha, 2002.
- [15] PEKOVÁ, J.: K některým problémům fiškálního federalismu. In: Finance a úvěr č. 10/1992.
- [16] OATES, W. E.: Fiskální federalismus: přehled teoretického výzkumu a praktických výsledků. Finance a úvěr č. 6/1991.
- [17] BAHL, R.: Implementation Rules for Fiscal Decentralization. Economic Development Institute. World Bank. 1999.
- [18] HORČICOVÁ, M.: Úloha majetkových daní v místních financích v USA. Finance a úvěr č. 10/1994.
- [19] Decentralization and Local Governance from a Global Perspective. Regional Forum on Decentralization. Bratislava, 2004.
- [20] BIRD, R. M.: Transfers and Incentives in Intergovernmental Fiscal Relations. World Bank Institute. 1999.
- [21] BIRD, R. M.: Fiscal Decentralization: From Command to Market. World Bank. Washington, D. C. USA, 1995.
- [22] SMOKE, P.: Fiscal Decentralization for good Governance and effective service delivery. Florence. Italy, 2004.
- [23] NEMEC, J. a kol.: Verejné financie: Teoretické a praktické aspekty verejných financií v procese transformácie krajín strednej Európy, NISPAcee Secretariat, Bratislava, 1997.
- [24] EBEL, R.: Concept of Fiscal Decentralization and Worldwide Overview. World Bank Institute. 2002.
- [25] PRUD'HOMME, R.: Decentralization of expenditures or taxes: The case of France Decentralization, Local Governments, and Markets ed Bennett. Oxford: Clarendon Press. 1990.
- [26] DE MELLO, L A BERENSTEIN, M.: Fiscal Decentralization and Governance: A Cross-Country Analysis. IMF Working Paper WP/01/71, 2001.
- [27] OATES, W. E.: Searching for Leviathan: An Empirical Study. Amer. Econ. Rev., 75, 1985.
- [28] RODDEN, J.: Reviving Leviathan: Fiscal Federalism and the Growth of Government. 2002.
- [29] FELD, L. P., ZIMMERMANN, H., DÖRING, T.: Federalism, Decentralization, and Economic Growth. Philipps-University of Marburg. Germany, 2004.
- [30] BREUSS, F., ELLER, M.: Fiscal Decentralisation and Economic Growth: Is there Reality a Link? Europainstitut (EI) at the Vienna University of Economics and Business Administration (WU Wien). Austria, 2004. In: CESifo DICE Report. Journal for Institutional Comparisons. Volume 2, No. 1. Austria, 2004.
- [31] OSORO, N. E.: Fiscal Polisy and Growth in Africa: Fiscal Federalism, Decentralization and the Incidence of Taxation. Institutions, Decentralization and Growth. UNCC. Addis Ababa, 2003.
- [32] BAHL, R. W., LINN, J. F.: Urban Public Finance in Developing Countries. Oxford U. Press. Oxford, 1992.
- [33] THIESSEN U.: Fiscal federalism in Western European and selected other countries: centralization or decentralization? What is better for economic growth? Berlin, 2000.
- [34] THIESSEN, U.: Fiscal Decentralisation and Economic Growth in High-Income OECD Countries. European Network of Economic Policy Research Institutes Working Paper. 2001.
- [35] VAZQUEZ, M. J., MCNAB, R. M.: Cross-Country evidence on the relationship between Fiscal Decentralization, Inflation, and Growth. USA, 2001.
- [36] LITVACK, J. A SEDDON, J.: Decentralization. Briefing Notes. World Bank Institute. Working Papers. 1999.